

Dnr 2019-02159

Remissvar om den strategiska forskningsagendan för livsmedel

Adressat

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Drottninggatan 89, Box 1206 111 82 Stockholm

registrator@formas.se, 08 775 40 00, www.formas.se

Besvarad av organisation

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA)

Org. e-postadress akademien@ksla.se

Ansvarig handläggare

Förnamn Eva

Efternamn Pettersson

E-postadress arbete eva.pettersson@ksla.se

Assisterande handläggare

Förnamn Linda

Efternamn Cederlund

E-postadress arbete linda.cederlund@ksla.se

Tel arbete 08-54 54 77 24, 070- 347 41 60

Typ av organisation

Annan offentlig organisation (myndighet, kommun osv)

Forskningsfinansiär

Civilsamhällsorganisation eller branschorganisation

Ja, annat (Kunglig akademi, oberoende institution)

Mandat

Ja, jag intygar att jag har mandat att svara för organisationens räkning i detta ärende.

Remissval

Ja, Organisationen väljer att svara på denna remiss (enkäten fortsätter på nästa sida)

Lämna synpunkter på agendans centrala teman och tvärgående perspektiv

(Remissunderlag 2)

- Syftet med programmet är att skapa goda förutsättningar för forskning och innovation inom hela livsmedelskedjan från primärproduktion till konsument. Arbetet med att identifiera forskningsbehov har medvetet haft ett brett perspektiv på området. Agendans centrala teman har identifierats i dialoger och analyser under arbetet med agendan. Centrala teman beskriver övergripande forskningsbehov och utmaningar som forskning och innovation inom det nationella forskningsprogrammet för livsmedel behöver adressera de närmaste tio åren. Perspektiven beskriver tvärgående aspekter som behöver adresseras inom programmet.
- **Centrala teman (preliminära titlar)**
- **Synpunkter på övergripande utformning av centrala teman**

KSLA välkomnar forskningsprogrammet för ett hållbart och konkurrenskraftigt livsmedelssystem och tycker att flera delar av programmet är väl skrivet och tar upp områden som kommer att gynna utvecklingen av Sveriges livsmedelssystem. Syftet med programmet, som beskrivs relativt väl i del 1, är att vara ett viktigt stöd i Livsmedelsstrategin för att stärka svensk livsmedelssektor, vilket innebär en ökad hållbar produktion med bättre lönsamhet.

Uppfattningen från KSLA är dock att forskningsprogrammet i stort är ett mer generellt program än vad som är beskrivet i syftet. Programmet andas mer problemanalys än utvecklingsanalys och vissa viktiga moment uppfattas som bristfälligt beskrivna så som t ex teknikutveckling, företags- och affärsmodeller, AI, genetiska utvecklingsområden samt marknadsfrågor. I programmet uttrycks generellt att forskningen ska "bidra" till kunskap och kompetens, vilket kan uppfattas som passivt.

Den strategiska agendan består av fem teman där 1 och 5 i mångt och mycket går i varandra. I bakgrundstexten till agendan beskrivs att framtagna teman delvis överlappar varandra, men för att tydliggöra kopplingen till Livsmedelsstrategin vore det önskvärt att dessa teman slogs ihop och att rubriken "Vägen till ett hållbart och konkurrenskraftigt livsmedelssystem" blir tema 1. Detta skulle innebära att programmet skulle omfatta 4 teman i stället för 5.

Ett forskningsprogram behöver i vissa fall vara öppet för att gynna den fria forskningen, men i fallet med agendan har uppdraget varit att stärka den svenska livsmedelssektorn, vilket är konkret och mål och prioriteringar vore därför önskvärt. Förstärkning av livsmedelskedjan behöver vara heltäckande, men vissa ledord som relaterar till Sveriges konkurrensfördelar i den globala livsmedelsproduktionen behöver lyftas och tydliggöras. Exempel på detta är antibiotikafri animalieproduktion och god djurhälsa, god tillgång till vatten samt ett gynnsamt klimat vid ökande temperaturer. Betets betydelse för den biologiska mångfalden liksom vattenbruk, vilt och övrigt vad skogen kan bidra med är ytterligare områden som behöver förstärkas i dokumentet.

Agendan är framtagen av forskningsfinansiärerna i dialog med bland annat akademien, näringslivet och samhällsaktörer. Sannolikt har representanter från Sweden Food Arena (SFA) funnits med i processen, men det saknas en beskrivning av den faktiska kopplingen till SFA. Arenan nämner tre områden; cirkulär mat, digitalisering & automation, hälsa & smak under vilka man beskriver mer konkreta mål jämfört med framlagd agenda. SFA har varit en tydlig del i Livsmedelsstrategin och behöver alltså omnämnas i sammanhanget. Det finns flera program där näringen medverkat konkret såsom Future

Forest och andra MISTRA-program, som skulle kunna användas som goda exempel i uppbygganden av en långsiktig Livsmedelsagenda. SLU Grogrund är ytterligare ett exempel där näring och akademi samverkar för att säkra tillgången av växtsorter för en hållbar och konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsproduktion i hela Sverige. Det senare är dessutom ett resultat av Livsmedelsstrategin, vilket därför bör omnämnas i bakgrundstexten i agendan.

Är Tema 1: Nya lösningar för en miljömässigt hållbar livsmedelsproduktion, relevant?

- Ja
- Nej
- Delvis

- **Kommentarer på Tema 1: Nya lösningar för en miljömässigt hållbar livsmedelsproduktion?**

Andra meningen i första stycket föreslås ändras till: ”Det krävs forskning och innovation som i högre grad kan leda till att ny kunskap integreras i teknik och praktik”.

Rubriken på temat är en tautologi eftersom hållbarhet omfattar även miljö. Se kommentarerna under övergripande synpunkter där förslaget är att slå ihop tema 1 och 5.

Temat i sammanslagen form med tema 5 är det viktigaste av agendans teman och bör därför vara tongivande i agendan.

En övergripande reflektion kring begreppet ’hållbarhet’ vilket är ett komplext begrepp med flera dimensioner; där miljöaspekten är en, jämte social och ekonomisk hållbarhet. En ytterligare fjärde dimension i form av ’Hälsomässig hållbarhet’ kan komplettera de övriga etablerade dimensionerna.

- **Är Tema 2: God mat för hälsa och välbefinnande, relevant?**

- Ja
- Nej
- Delvis

- **Kommentarer på Tema 2: God mat för hälsa och välbefinnande?**

Det omnämns att utvecklingen av nya vegetabiliska proteinkällor behöver utvecklas, vilket är viktigt. Dock behöver animalierna som proteinkälla beskrivas i perspektivet att den svenska animalieproduktionen är gynnsam ut ett globalt perspektiv. I begreppet välbefinnande ingår också möjligheten att konsumera animalier som producerats på ett etiskt och hållbart sätt där den biologiska mångfalden kan bevaras genom t ex bete.

Vidare kan nämnas att svensk animalieproduktion inte står i motsatsställning till hälsosam livsmedelsproduktion. Människan är all-ätare och det finns utrymme för köttkonsumtion även i en hälsosam kost, dvs. att anpassad svensk animalieproduktion kan ingå i en hälsosam livsmedelsproduktion. Med mer fokus på konsumtion av svensktillverkat kött, och minskad konsumtion av importerat kött, behöver inte den svenska produktionen minskas.

En annan aspekt är att svensk köttproduktion kan nyscha mot kvalitet (djurvälstånd, antibiotikafrihet mm – med högre priser) istället för kvantitet. Samtidigt viktigt att svensk livsmedelsproduktion är öppen för innovationer inom fältet vegetabilisk och alternativ proteinproduktion. Liksom för innovationer inom livsmedelsproduktionen som har tydlig hälsoprofil, t.ex. havreproduktion. Det sistnämnda är ett utmärkt exempel på hur livsmedelsforskning skapat innovationer med hälsoprofil och med betydelse för svensk livsmedelsproduktion. En av de viktigaste komponenterna i en hälsosam kost är fullkorn, vilket också ger utrymmen för såväl forskningsinsatser som produktinnovationer.

- **Är Tema 3: Maten, måltiden och konsumenten, relevant?**

- Ja
- Nej
- Delvis

- **Kommentarer på Tema 3: Maten, måltiden och konsumenten**

Temat syftar på slutkonsumenten, men det är viktigt att konsumentbegreppet reds ut eftersom livsmedelskedjan består av flera konsumenter; förädlingsledet, grossister, detaljhandel samt slutkonsument. Kontakterna mellan de olika leden behöver förbättras och forskning och innovation som leder till detta är viktig. I dagsläget är det detaljhandeln som till stor del styr vad slutkonsumenten skall äta, vilket gör att det behövs utbildning hos slutkonsumenten för att kunna göra egna val utifrån en grundmurad kunskap. Märkning ses ofta som en lösning för valet av hälsosamma och hållbara livsmedel, men hur sorteringen sker hos konsument när valet av mat i butik sker behöver belysas.

Stadsodling lyfts som ett exempel för att lyfta social hållbarhet, vilket i sig är lovt, men i relation till syftet med livsmedelsstrategin ter sig exemplet vara av marginell betydelse. Möjligen kan det öka förståelsen för odlingen som sådan men det är landsbygdsföretagaren som producerar maten till stadsbefolkningen och det är snarare forskning om relationen stad och land som behövs. Landsbygden nämns kort i samma kontext men det är olyckligt att stadsodling lyfts som det enda exemplet.

Maten är global men agendan beskriver inte om forskningen skall belysa det svenska perspektivet eller om det även omfattar livsmedelssystemet internationellt.

- **Är Tema 4: Innovativ, spårbar och säker mat, relevant?**

- Ja
- Nej
- Delvis

- **Kommentarer på Tema 4: Innovativ, spårbar och säker mat**

Rent vatten för produktion av rena livsmedel är viktigt samtidigt som livsmedelsproduktionen som sådan inte får bidra till föroreningar av vattnet. Generellt behöver agendan belysa vatten ytterligare som en förutsättning för livsmedelsproduktion samt att tillgången till vatten är en konkurrensfördel för

den svenska livsmedelsproduktionen. Forskning kring innovativa lösningar för bevattning och andra odlingstekniker relaterade till vattenförsörjning inom livsmedelsproduktionen är ytterligare exempel på forskning som relaterar till vatten. Klimatförändringarna orsakar även översvämningar, vilket orsakar problem där ytterligare forskning för innovativa lösningar är gynnsam.

Forskning och innovation kring förpackningar finns omnämnt samt framtagning av miljövänliga förpackningar. Plasten diskuteras dock inte i detta avseendet, vilket vore önskvärt, både i relation till internationella konkurrensfördelar samt till konsumentens val i butiken. Kanske är valet av miljövänliga förpackningar lika viktigt som maten som sådan?

Livsmedelskedjans transporter saknas i agendan och bör omnämnas som en aspekt i en hållbar livsmedelsproduktion.

• **Är Tema 5: Vägen till ett hållbart och konkurrenskraftigt livsmedelssystem, relevant?**

- Ja
- Nej
- Delvis

• **Kommentarer på Tema 5: Vägen till ett hållbart och konkurrenskraftigt livsmedelssystem**

Se kommentarer under tema 1.

Tvärgående perspektiv

Perspektiven är tvärgående aspekter som behöver adresseras inom programmet:

- Förnyelse och transformation
- Digitalisering
- Kompetensförsörjning
- Internationalisering
- Jämlikhet och rättvisa

Är de tvärgående perspektiven relevanta?

- Ja
- Nej
- Delvis

Saknas något tvärgående perspektiv? Om ja, vilket?

- Ja
- Nej
- Delvis

Kommentarer på de tvärgående perspektiven

Förnyelse och transformation

KSLA bejakar behovet av ökad kunskap kring systemperspektivet för att genom detta uppnå en hållbar och konkurrenskraftig svensk livsmedelsproduktion. Dessutom är KSLA helt överens om att nyskapande idéer som utmanar nuvarande system är synnerligen viktiga för att uppnå de mål som uppsatts i Livsmedelsstrategin. Långsiktigheten måste dock beaktas avseende flertalet aspekter i livsmedelssystemet, inte minst när det gäller förändring i primärproduktionen. Förändringen av biologiska system tar lång tid, men även traditioner kan påverka tiden från idé till förnyelse.

Digitalisering

Det skrivs att "Livsmedelsområdet traditionellt setts som low-tech". Dock är det lite olyckligt att göra en generell skrivning av detta slag då den kan te sig aningen subjektiv. Primärproduktionen är i dagsläget i högsta grad "high-tech" i den meningen att tekniken finns även om alla företagare inte använder den. Det är snarare implementering och rådgivning som behövs i detta avseende.

Kompetensförsörjningen

I andra stycket under kompetensförsörjning står det skrivet "Att utbildningsnivån idag är generellt låg bidrar även till bristande beställar- och mottagarkompetens i forsknings- och innovationsfrågor och begränsar projektsamarbeten mellan akademi och näringsliv". I vissa delar av livsmedelskedjan är detta säkert sant men skrivningen är för generell och onödig om man inte definierar vilken kompetens som avses. För att dialogen skall fungera mellan akademi och beställare behöver även förståelsen för näringen från akademins sida utvecklas. Det finns många goda exempel där samarbetet mellan parterna fungerar, men en förbättring är naturligtvis önskvärd.

Mer verksamhetsnära forskning och innovation som kan bidra till kunskapsutvecklingen hos aktörer i systemet välkomnas! En ökning av attraktiviteten för forskare att långsiktigt förlägga sin forskning till Sverige vore önskvärt, vilket även gäller FoU inom företagen.

En kompetensökning inom livsmedelssystemet i skolan är att önska för att på ett tidigt stadium öka förståelsen och attraktionen för hela kedjan från primärproduktion till slutkonsument och måltid. SLU gör lovvärda satsningar gentemot gymnasieskolan för att bredda kompetensbasen, men det är viktigt att göra satsningar även längre ner i åldrarna. En jämförelse kan göras med att flera tekniska universitet (exempelvis KTH och Luleå Tekniska högskola) har sommarskola för högstadiel elever.

Internationalisering

Mycket bra att agendan hänvisar till internationella livsmedelssystem tillika internationell forskning.

Jämlikhet och rättvisa

Akademien ställde sig tveksam till att detta område skall ingå i ett livsmedelsprogram även om frågan är synnerligen viktig. Om så är fallet borde detta kunna integreras under tema 2. God mat för hälsa och välbefinnande.

Slut remissvar.

Tack för dina svar på remissen! Vi kommer att gå igenom alla synpunkter och en första version av agendan kommer att publiceras under hösten 2019.